

מאלפי זהב

אוצר הערות והידושים קושיות וביאורים

לקט ענינים בפשט בהלכה ובאגדה על סדר הפרשה

פרשת וישלח

כיצד שמר יעקב את כל התרי"ג מצוות

(פ"ב פס' ה) גרתי - כו'. דבר אחר גרתי בנימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים.

יש מקשים, איך יתכן שקיים כל התרי"ג מצוות. הרי לא יתכן בעולם, שאדם יקיים את כל התרי"ג מצוות. שהרי יש מצוות של מלך, ומצוות שבכהונה, ומצוות שעל ב"ד. כמו"כ יש מצוות והשיב את הגזילה, אשר שייכת רק במי שלא קיים את הציווי של לא תגזול.

ונראה פשוט, דאין הכוונה שיעקב קיים את הכל בפועל, אלא מה שאמר תרי"ג מצוות שמרתי, ר"ל רק שלא עבר על מה שהיה מחויב בו. וכן מוכיח הלשון 'שמרתי', שלא עבר איסור, אך לא שקיים בפועל את כל סוגי המצוות. דאל"כ היה אומר תרי"ג מצוות 'קיימתי'. [רק צ"ע להרמב"ם שבתול לא שמרו, אלא עשו כראות עיניהם, א"כ איך אמר תרי"ג מצוות שמרתי, (והרי היה בחול), ויש לישב].

ובאופן א' יתכן לבאר, דמאחר שלמד את התורה, בזה נחשב שקיים את הכל. וידוע הנידון האם 'כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת' (מנחות קי"ג א), הוא גם בשאר המצוות, או דין מיוחד בקדשים. [ע"י מש"ח (שמות ט"ז, ח) דה"ה בכל המצוות. מאידך בח"ח בכ"מ משמע שהוא רק בקרבנות. ואכמ"ל]. ועכ"פ להאומרים דה"ה בכל המצוות, יהא א"ש.

(109' יא) קמנתי מכל החסדים - נתמעטו זכויותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי, לכך אני ירא, שמא משהבטחתני נתלכלכתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשו. נראה לבאר דאע"פ שאמר תרי"ג מצוות שמרתי, מ"מ חשש לפגם דק לרום דרגתו, כגון מילתא דחסידותא שאינו שייך לתרי"ג מצוות. ושוב שמעתי מעין זה, שלגבי עצמו חשש על פגם דק, [כגון מה שנחבט על כך עונין את המעוקות כדאי' במדרש. או על הנחת המקלות, כמ"ש הכהן ט]. רק כששלח לעשו הרשע, בא לומר לו, שביחס לעשו הרשע, ה"ה צדיק גמור.

(109' יד) הבא בידו - ברשותו, וכן (במדבר כא כו) ויקח את כל ארצו מידו. ומדרש אגדה מן הבא בידו אבנים טובות ומרגליות, שאדם צר בצרור ונושאם בידו. צ"ע מדוע לא ניזכר מסירתם של האבנים לעשו הרשע בפועל.

- דבר אחר מן הבא בידו מן החולין, שנמל מעשר, כמה דאת אמר (כח כב) עשר אעשרנו לך, והדר לקח מנחה. ויל"ע מה עשה עם המעשר, ולמי נתנו.

(109' טו) ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל. צ"ע מדוע נקרא ישראל ע"ש ה'שרית' שהוא עצם המלחמה, ולא נקרא 'תוכל' ע"ש הניצחון. ויש לתרץ, דאי מטעם זה, הא אילמלי הקב"ה עוזרו אין יכול לו,

וכדאי' בקידושין (ל ע"ב). ורק עצם מה שנעמד ונלחם ע"י כח הבחירה שלו, זוהי הגבורה האמתית, וע"כ נקרא על שמה.

(פ"ג 109' א) ויחץ את הילדים על לאה ועל רחל ועל שתי השפחות. צ"ל דלעיל (כב, ה) דכתיב 'ויחץ את העם אשר אתו', חילק רק את אנשיו ולא את בני משפחתו, דאל"כ למאי הוצרך שוב לחלקם, [ולא משמע דהכא מפרט איך סדרם שם].

'אחרון' שהוא רק באופן יחסי

(109' ב) וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשנה ואת לאה וילדיה אחרנים ואת רחל ואת יוסף אחרנים.

בתשובות הרשב"א (ח"ד סי' קפ"ג) הביא שהיה אחד שטען, שאין בית אחר הבית השני, שכן כתוב גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון. הרי שהשני הוא האחרון.

והשיב שקראו אחרון רק ביחס אל הראשון. והביא ראייה מהכא, וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה, ואת לאה וילדיה אחרונים, ואת רחל ואת יוסף אחרונים. הנה קראה התורה ללאה וילדיה 'אחרונים', אע"פ שרחל ויוסף אחרונים להם. אלא שקראם אחרונים בהצטרף אל השפחות וילדיהן.

עוד הוכיח ממה שאמר הקב"ה למשה (שמות ד, ה-ו) 'והיה אם לא יאמינו לך ולא ישמעו לקול האות הראשון והאמינו לקול האות האחרון: והיה אם לא יאמינו גם לשני האותות האלה ולא ישמעו לקולך ולקחת מממי היאור וגו''. הרי שקרא לאות השני אחרון, אע"פ שבא אחריו אות המים. [וראיחי מביאים בשם בעל התרי"ט שאמר ע"ד דרוש דהוה והיה הדם לכס לאות על הבתים. דהפסוק על האות עם הדם, הוא לאות על הבתים, שיהיה בית שלישי, אע"פ שבית שני נקרא אחרון].

(109' יא) ויפצר בו ויקח. נראה הטעם שיעקב הפציר בו לקחת, כדי שלא יחיה עשו הרשע כל ימיו בהרגשה שיתר ליעקב אבינו, אלא אדרבה יהא לו נגיעה ע"י שקיבל ממנו ממון.

(109' יט) ויאמר עשו אציגה נא עמך מן העם אשר אתי. אי"צ לומר שלא עשה כן מנדיבות לב. אלא רק מחמת שהרגיש חוסר נעימות בקבלת המנחה. ובאופן א' י"ל עפ"ד רש"י בפס' הקודם, שיעקב הרחיב לו את הדרך עד שעיר, ובאמת כיון להגיע רק עד סוכות. ועפ"ז י"ל שעשו הרשע חשב להתחכם כנגד, לשלוח עם יעקב כמה מאנשיו, שיבדקו אם באמת יעקב מגיע לשעיר. ורק עשה זאת באיצטלא של נדיבות. אך כאשר יעקב סירב על 'נדיבותו' זו, לא היה לעשו יותר מה לעשות.

(109' טו) וישב ביום ההוא עשו לדרכו - עשו לבדו וארבע מאות איש שהלכו עמו נשמטו מאצלו אחד אחד. והיכן פרע להם הקב"ה, בימי דוד, שנאמר (ש"א ל' יז) כי אם ארבע מאות איש נער אשר רכבו על הגמלים. ביאר מו"ר הגאון רבי חיים ברמן שליט"א, דכיון שכל נצחוננו של יעקב כאן, היה ע"י שסיפק לעשו בכמות גדולה, את תאות הממון ותאות הכבוד. ממילא כשראו זאת אנשיו של עשו הרשע, איך תאוותיו שולטות עליו, עד כדי שברגע קטון חוזר בו מכל כעסו, ברחו ממנו אחד לאחד.

(109' ס) ויקרא לו קל אלקי ישראל - לא שהמזבח קרוי כו'. ורבותינו דרשוהו שהקב"ה קראו ליעקב אל כו'. בשערים בתפילה (בפרקי סיום פרק ה) ביאר, שח"ו לפרש שהיה לו איזה עוצמה אלוקית. אלא הכונה היא, שלרום גדלותו של יעקב שהתבטל כ"כ לפני בוראו, השתקף בו מגדלותו של השי"ת. כמשל ה'מראה' שמצד עצמה אין לה כלום. אך זהו כל מעלתה, שנשארת נקיה, ועי"ז יכול כל היופי להשתקף בה, עי"ש.

צ"ב קצת אמאי ל"כ הנה גם זאת לך בן, ויש לישב. [ואין לומר דבורש אי"צ לדקדק בלשון, דמצינו פעמים הרבה דיוקים בלשון המקרא לגבי הדרש, ואכ"מ].

(פ"ל"ו 109 א) בת ענה בת צבעון – אם בת ענה לא בת צבעון, ענה בנו של צבעון, שנאמר (פסוק כד) ואלה בני צבעון ואיה וענה, מלמד שבא צבעון על כלתו אשת ענה ויצאת אהליבמה מבין שניהם והודיעך הכתוב שכולן בני ממזרות היו. ואין לומר דענה היתה נקיבה, [ומש"כ דאהליבמה היתה בת צבעון ובת ענה, היינו שהיו אביה ואמה]. משום דכתיב (לק' פס"ו כד) 'הוא ענה אשר מצא' בלשון זכר. אך צ"ב מדוע נקראת בת ענה, הרי היתה רק בת אשת ענה.

(109 טו) את הימים – פרדים, הרביע המור על סוס נקבה וילדה פרד, והוא היה ממזר והביא פסולין לעולם. ולמה נקרא שמם ימים, שאימתן מומלת על הבריות, דאמר רבי חנינא מימי לא שאלני אדם על מכת פרדה לבנה וחיה (והלא קא חזינן דחיה, אל תקרי וחיה אלא וחיתה, כי המכה לא תרפא לעולם). כו'. במש"כ במוסגר מרש"י ישן [והוא מיומא (מט ע"א)], והלא קא חזינן דחיה אלא כו', צ"ע א"כ מדוע לא באו לשאול על מכת פרידה, הא האדם היה נשאר חי. ואולי היה ידוע שאין לזה רפואה. או הכונה דלעולם שאלו, אך מעולם לא נתרפאה אח"כ. [וצריך לקרוא לא שאלני וחיה]. וע"י.

חלק מהערות שנתקבלו לגליון פ' תולדות

בנידון אם מעשה אבימלך אירע בליל הסדר, העיר ה"ה יצחק צבי ליבוביץ שליט"א, שבמדרש במד"ר פ' בלק (ב. כ.) אשר מנה חלק מהאמור בפיטו והי בחצי הלילה (וע"י במהר"ז סס), משמע שלא אירעו דוקא בליל פסח ע"ש, ולפי"ז א"ש. ובמה שהעירו ע"ד התנחומא איך היה צד שנתעברה מאבימלך כו', ציין ה"ה דוד ה. מירושלים שכן העיר בענף יוסף שם, ע"ש מש"כ.

בהערה ע"פ, מלבד הרעב הראשון, ציין ה"ה בן ציון הלוי דינר שליט"א, שהרמב"ם מבאר דהכונה שעדיין זכרוהו. וע"י רבינו בחיי.

בענין הלעיטני נא', העירני דודי הג"ר שלמה צביון שליט"א, דמצינו פעמים הרבה נא' מלשון 'עתה'. וכ"פ כאן התרגום. ושו"נ שכבר ציינו בפ' שמות ע"פ אסורה נא. שבתרגום בהרבה מקומות פירש נא' מלשון 'עתה'. כגון אסורה נא, ידבר נא עבדך, אם נא מצאתי חן בעיניך. וע"י מצו"ד ע"פ הושיעה נא, שפירש מלשון 'עתה'. וכע"ז אמר ה"ה א"ל ה. שליט"א. והוסיף שיל"פ אף מלשון בקשה ותחנונים. שביקש באופ"ז כדי להחניף לו שיסכים לתת לו.

בהערה על לשון הפסוק יקרבו ימי אבל אבי, אמאי ל"ק יבואו ימי. ביארו שאין הכונה ב"יקרבו" שיבואו הימים הסמוכים לאבל, שזה באמת אין לו תועלת. אלא הכונה שימי האבל עצמם כבר יקרבו ויבואו מהר. ואמרו"ר שליט"א ציין לדברי המדרש (סו. ח. וכו"ז באגדת בראשית ב. מ.) שהיה בדעתו לגרום לישמעאל להרוג את יצחק. וזהו יקרבו ימי אבל אבי, שעשו הרשע בעצמו יקרבו את ימים אלו. [וחזינן גודל עקומיותו, שמאחר לא רצה להרוג את יעקב שלא לצער את יצחק. ע"כ דאג להרוג את יצחק].

חלק מהערות שנתקבלו לגליון פ' ויצא

בביאור שהבאנו מהגרי"ש שדרון זצ"ל, דלאה כלל לא ידעה שרחל מסרה לה הסימנים, עפ"ד הדע"ז הסימנים היו הלכות חלה נדה והדה"נ. שמעתי מדודי הגרי"ד בלוי שליט"א, דלכא"ו במדרש איכ"ר (בפתיחה. ה"י בגליון שנה שעברה), מבואר להדיא שלא ידעה. וז"ל. באותה שעה קפצה רחל אמנו לפני הקב"ה ואמרה כו' כו' ומסרתי לאחותי כל הסימנים שמסרתי לבעלי כדי שיהא סבור שהיא רחל, ולא עוד אלא שנכנסתי תחת המטה שהיה שוכב עם אחותי והיה מדבר עמה והיא שותקת ואני משיבתו כו'. וצ"ע.

בהערה בהא דהמלאכים היו מביאין הצאן מעדר לבן לעדר יעקב, מדוע אין חסרון של גזל, במה שנמצא אצל יעקב דבר שאינו שלו. שמעתי כי כן שאל אדמו"ר מרן הגרי"ש זצ"ל, לאיזה ילד. ואותו ילד השיב, דאחרי שהם בידי המלאכים, הוי אבודה ממנו ומכל אדם. והגרי"ש זצ"ל קילסיה.

אשמח מאוד בהערות ותגובות [הושגת הגליון] בפ"ל - 0533130380

(פ"ל"ד 109 א) בת לאה – ולא בת יעקב, אלא על שם יציאתה נקראת בת לאה, שאף היא יצאנית היתה, שנאמר (ל טו) ותצא לאה לקראתו (ועליה משלו המשל (יחזקאל טז מר) כאמה כבתה). ובספר הישר באמת מבואר, דהיה חג לכנענים, ויצאה לאה עם ילדיה. ואז ראה שכס את דינה. הרי דגם בפעם זאת, היה זה ע"י יציאת לאה, וזהו כאמה כבתה. אלא שמבואר שם שגם רחל יצאה.

(109 ז) וכן לא יעשה – לענות את הבתולות, שהאומות נדרו עצמן מן העריות על ידי המבול. צ"ב לכא"ו מאי עריות איכא בזה, הא פנויה היא. ונראה לישב ע"פ מש"כ במדרש לעיל פ' בראשית (יה. ה. וכו"ה דעת ר"ח בסנהדרין נח ע"ב, ורבא פליג) דב"נ שבא שלא כדרכה חייב מיתה, [ומש"כ על אשתו, בפשטות היינו אפי" אשתו, וק"ו סתם פנויה]. והרי לעיל (פס"ב ב) כתב רש"י דבא עליה שלכ"ד. נמצא שפשע בעריות.

(פ"ל"ה 109 ט) ואת הנזמים אשר באזניהם. נראה דהכונה לנשיהם, ואשתו כגופו.

הטעם שלא נזכרה פטרתה של רבקה

(109 ח) תחת האלון – כו'. ואגדה נתבשר שם באבל שני, שהוגד לו על אמו שמתה. ואלון בלשון יוני אהר. ולפי שהעלימו את יום מותה, שלא יקללו הבריות הכרס שיצא ממנו עשו, אף הכתוב לא פרסמו.

צ"ע דאדרבה נימא איפכא, זהו שבתה, שיצא ממנה יעקב.

ויתכן לבאר דהבריות יותר תופסין את הדבר הרע. ועל דרך דברי הירושלמי במו"ק (פ"ב ה"ב) ילפון מקלקלתא ומתקנתא לא ילפון [דרך האנשים ללמוד מהמעשים המקולקלים, ולא מהמעשים המתוקנים].

ובאופ"א י"ל דהנה הרמב"ן הקשה על פירוש רש"י, שהרי מיתת יצחק נזכרה בפירוש, ואע"פ שגם שם שייך חשש זה. על כן פירש שלא נזכרה מיתתה, לפי שלא היה לה כבוד במיתתה. כי יעקב לא היה בקבורתה, ועשו הרשע לא היה מפני ששנאה, ויצחק לא היה כי כהו עיניו ולא היה יוצא מביתו. ולא רצה הכתוב להזכיר שיקברוה בני חת. ואח"כ הביא שמע"ז מצא במדרש (תנחומא כי תצא ס' ד), רק נראה מהמדרש שעשו הרשע כן היה בקבורתה.

ולפי"ז י"ל דמה שהביא רש"י שיקללו הבריות, היינו ע"פ המדרש דעשו הרשע כן היה, ויעקב לא. וכשיראוהו יקללו.

(109 ט) ואלה תלדות עשו אבי אדום וגו'. ולהלן, אלה בני שעיר החורי וגו'. וצ"ב מה הטעם שהתורה פירטה את כל תולדותיהם. מבאר הרמב"ם במו"נ (ח"ג פ"ג), שהוא כדי שכאשר יבואו לקיים מצוות מחיית זכר עמלק, אשר היה בן אליפז מן תמנע אחות לוטן. ידעו בדיוק מי הוא עמלק, ולא יבואו להרוג את כל שאר משפחות בני עשו אשר לא נצטוו להרגן. [וע"ש הטעם בפירוט מלכי אדום].

(109 יא) פרה ורבה – על שם שעדיין לא נולד בנימין ואף על פי שכבר נתעברה ממנו. לכא"ו חזינן מהכא דענין פריה ורביה, היינו לידה ממש. ואולי יש להוכיח מהכא כהסוברים, דאין מתקיימת המצוה דפו"ר אלא בלידה ממש, ואכמ"ל.

ורבה. הנה כפ' בראשית (א. כב) כתב רש"י ע"פ פרו ורבו, דפרו היינו שכל אחד יוליד אחד, ורבו היינו שכל אחד יוליד כמה. ולפי"ז נראה דמה שאמר לו כאן פרה ורבה, אע"פ שאח"כ נולד רק בנימין. משום התאומות שנולדו עמו. הרי בן ובן לקיום המצוה דפו"ר.

(109 יז) כי גם זה – נוסף לך על יוסף. ורבותינו דרשו עם כל שבט נולדה תאומה, ועם בנימין נולדה תאומה יתירה. לפי"ז